

Yeni İnsan Yayınevi
Edebiyat Serisi

Murğulişi Muradi

Laz romancı ve öykü yazarı. İlk Lazca öyküleri ve yazıları, Laz kültür dergileri olan Skani Nena ve Tanura'da yayınlandı. Ana dille ilgili çalışmalarına 2010 yılında kuruluşunda yer aldığı Lazika Yayın Kolektifinde devam etti. Bilinen ilk Lazca roman *Daçxuri* ertesini yıl LYK tarafından yayınlandı. Kolektifteki arkadaşları ile birlikte çalışmaları gene aynı yayınevinden Lazca literatüre kazandırıldı. *Daçxuri* Lazca roman/2011; *Didamangisa* Lazca roman/2012; *Çinķa do Moni Bozo* Lazca masallar/2013; *Parpali* Lazca öyküler/2014; *Sum Şoroni* Lazca şiirler/2014; *Utole* Lazca kısa roman/2014; *Tzitzepe* Lazca roman/2014; *Xami do Xortzi* Lazca roman/2015; *Kardeş Diller Sözlüğü* Karşılaştırmalı sözlük/2013; *Lazca Konuşma Kılavuzu* Osman Ş. Buyuklişi ile birlikte/2014; *Lazca Deyimler Sözlüğü* Kolektif/2014; *Fadinaşi Burçuli* Lazca roman/2021; *Çinķa* Lazca roman /2021.

Bunların yanında Lazca çeviriler de yapan yazarın bazı çevirileri LKY tarafından basılmıştır. *Ķiti Bozo (Parmak Kız)*; *Çizmoni Ķaţu (Çizmeli Kedi)*; *Romeo do Julieţi (Romeo ve Juliet)*; *Mturiş Ķaţuli (Pamuk Prenses)*; *Mçita Kudoni Bozomota (Kırmızı Başlıklı Kız)*; *Ali Baba do Jurneçi Xaramipe (Ali Baba ve Kırk Haramiler)*; *Rapunzelipxe (Rapunzel)*; *Hanseli do Grateli (Hansel ile Gratel)*; *Mtuepe Na Dolipiney Çoyişi Maş ilile (Fareli Köyün Kavalcısı)*; *Bremenişi Mazikape (Bremen Mızıkacıları)* çevirdiği klasiklerdendir.

İranlı masalcı Samed Behrengi'nin *Uça Çxomina (Küçük Kara Balık)* ve *Ar Aţamba Vitoşi Aţamba (Bir Şeftali Bin Şeftali)* ile Ermeni masalcı Hovhannes Tumanyan'ın *Na İsinapay Çxomi (Konuşan Balık)* adlı masalları da çevirileri arasındadır.

2013 yılında kurulan ve kurucu üyeleri arasında bulunduğu Laz Enstitüsü bünyesinde, arkadaşları ile birlikte Lazca çalışmalar, derlemeler yapmaya ve yayınlar oluşturmaya devam etmektedir.

Kitluk

Murğulişi Muradi

YENİİNSAN

Yeni İnsan Yayınevi-344
Edebiyat Serisi-79
Kitluk
Murğulişi Muradi
I. Baskı: İstanbul, Mart 2022
ISBN: 978-625-7537-34-6
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur
Editör: Şükran Akan
Kapak Tasarım: Hüseyin Varış
Dizgi: Hüseyin Varış
Sertifika No: 12186

© Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti. 2022
İçerenköy Mah. Değirmen Yolu Cad. Kutay İş Merkezi, B Blok No: 18/6
34747 Ataşehir/İSTANBUL
Tel: (0 216) 489 84 08

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.yeniinsanyayinevi.com
yeniinsanyayinevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
facebook.com/yeniinsanyayinevi
instagram.com/yeniinsanyayinevi
twitter.com/yeniinsanyayinevi

Baskı: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
Beytepe Köyü Yolu No:3 06800 Çankaya, Ankara Tel: 0312 266 44 10
Matbaa Sertifika No: 46519

Kitluk

Murğulişi Muradi

SUNUŞ

11 Kasım 1918’de Avrupa’da büyük savaş sona erip müzakerelerin ardından barış anlaşmaları teker teker imzalandığında; hem ittifak hem de itilaf devletleri bunun geçici bir durum olduğunu, kaybedilen askeri ve ekonomik güçlerin yeniden toparlanmasından sonra sömürülecek toprak elde edebilmek uğruna tekrardan savaşa tutuşacaklarını biliyorlardı. Dünya, acımasız geçen ve milyonlarca insanı zalimce öldüren birinci savaşın ardından kendisini yıllar içerisinde anca toparlayabilmişti. Doęa mahvolmuş, sular kirlenmiş, çevre tahribata uğramış, tarım durma noktasına gelmiş, sağlıklı gıda bulmak güçleşmiş, salgın hastalıklar çoğalmış ve neredeyse savaştaki kadar masum insan yokluktan, yoksulluktan perişan bir halde hayatlarını kaybetmişti. Göçler yaşanmıştı bu süreçte, göçe zorlananlar ve soykırıma uğrayanlar olmuştu ancak planlar ve kanlı yeni hesaplar kapalı kapıların ardında devam ediyordu.

Birinci dünya savaşından bitap çıkmış ve ekonomisini bir türlü rayına oturtamamış genç Türkiye Cumhuriyeti, yaklaşan ikinci büyük savaşın kokusunu alarak mühim tedbirlere başvurmuştu. Genç Türkiye cephanesizdi, yoksuldu, ilk savaşın tahribatını henüz düzeltilememişti, ekonomi kötü bir durumdaydı ve bu yeni savaşla birlikte daha kötüye gideceğe benziyordu. Kati bir şekilde tedbirler alınmalı, uzun süreceğe benzeyen savaşta en az hasarla çıkılmalıydı, en mühimi de savaşın dışında kalabilme becerilmeliydi. Fakat gene de ilk savaş düşünöldüğünde

ve Hasta Adam'ın savaşa bir oldubittiyle nasıl sokulduğu anımsandığında, ülkeyi yönetenler ciddi sayıda askeri ülke muhafazası için teyakkuzda bekletmesi gerektiğini biliyordu, ordu derhal hazır edilmeliydi. Seferberlik kararı o yıllarda çıkmış ve sayısı milyonu bulan vatan evladı yeniden askere alınmıştı. Bu erkeklerin askere alınmasıyla birlikte tarımsal üretim seferberlik kararının akabinde düşmeye başladı zira henüz makineleşme yeterli değildi ve toprağı sürmek, ekin ekmek, hasadı kaldırmak, satmak için erkeklerin köylerinde bağlarında bulunmaları gerekmektedir. Bir de askere alınan ve savaşma tedirginliğiyle bekleyen askerlerin karınlarının doyması icap ediyordu, bu insanlar yurtlarından yuvaların çağrılmıştı ve üretim yaparken şimdi sadece tüketim yapar hale dönüşmüşlerdi.

Savaş başladıktan birkaç ay sonra meclis, Milli Koruma Kanunu adında bir kanun çıkarmak zorunda kaldı. Kanunla; üreticiler, çiftçiler, ürünlerini piyasa fiyatının altında bir fiyatla devlete satmak zorunda bırakılıyordu. Böyle bir zorunluluk ister istemez karaborsacılığı tetikledi. Yokluk görmüş halk adeta bir tedirginlik dalgası altında kalmıştı ve bu hal yurdun dört bir sathına yayılmıştı. Özellikle kentlerde bu aç kalma korkusu ciddi bir vaziyet almıştı. Kentliler, kıtlığın ne olduğunu ilk savaşın ardından öğrenmişler, mecmualarda büyük puntolarla yazan haberlerle dünyanın çeşitli yerlerinde kıtlığın insanları nasıl bir ruh haline soktuğunu okumuşlardı. İşte bu vahim tablo ve derinleşen kaygı, genç Türkiye'de de kendini hissettirmeye başlamıştı. O dönemde gene olan, bilhassa masum ve zayıf halka olmuştu. Toprak ağaları ve bürokrasiye yakın duranlar, ürünlerini yasak olmasına rağmen karaborsalarda fahiş fiyatlarla satıp ziyadesiyle paralar kazanabilmişlerdi ancak kırsal kesimde bir başına kalan hanelerde durum kötüydü. Jandarma kol geziyor, gariban köylünün kanunlara uyması adına şiddeti bile esirgemiyordu.

Kıtlık ve gıda yetmezliği, müsriflikte sınır tanımayan insan tü-

rünü yeniden pençesine almıştı tüm dünyada ve kolay kolay salıvermeyecekti. Aileler çocuklarını besleyebilme adına çetin şartlarla mücadeleye girişmişler, Rusya'daki kadar ileri boyutta olmasa da akıl almaz yöntemlerle bu kötü tabloyu savuşturmaya çalışıyorlardı. Anadolu, plansız ve iler tutar yanı bulunmayan kanunlarla imtihan edilip kıtlığa mahkûm edilmişti. Açlıktan ölme korkusu, binlerce yıldır olduğu gibi insanları yeniden tasalandırıyordu.

-1-

1944 yılının ağustos ayına girilirken, Rize'nin Atina¹ ilçesine bağlı bir bucak merkezi olan Ardeşen kavurucu sıcakların tesiri altındaydı. Yağmurların pek uğradığı ve geniş yaprakların, eğreltilerin, karahindibaların, saparnaların, ısırğanların, toprak yolların, taşların, kiremitlerin neredeyse her daim ıslak kaldığı bir memlekette sıcaklar, yöre sakinlerinin tahammül edebileceği sınırın bir hayli üzerindeydi. Ardeşen'in sırtındaki gönül çelen yeşil tepelerin birine kurulu Şanguli köyünde de durum iklim yönünden farklı değildi. Köyün bir yanı kızılağaç, kumar ve şimşir kaplı yamaçlara sahip Fırtına vadisine bakıyordu ve vadi tabanında nazlı nazlı akan (bazen de hırçınlaşan) yeşil derenin, Kaçkarlar'dan taşıyıp üşenmeksizin getirdiği kendine has rüzgârı, köyün gür ağaçları arasından sıyrılıp meydanda serin bir anafor savuşturuyordu. Güneş tam tepede tüm kuvvetiyle parlarken, gökyüzünün bağrında birkaç kızıl şahinin daireler çizerek uçuşları ve bir çığlığı andıran sesleri, baştankaralar, ispinozlar, sığırcıklar, ardıç kuşları gibi kendilerinden daha küçük türleri ürkütmekteydi. Yakınlarda bir yerde sıcaktan bunalmış bir horozun cılız ötüşü işitiliyordu, peşine yaşlı bir köpeğin ürümesi duyuldu. Yakınlardaki ahırlarda biriken tezeklerin kokusu, ara ara serilen rüzgârın sırtına çıkıp en ücra köşelere kadar yayılıyordu.

---

1 Lazca, Pazar ilçesi